

O xardín de Juanita

REVISTA GALEGA
DE EDUCACIÓN
PUBLICACIÓN DE NOVA ESCOLA GALEGA

ISSN: 1132-8932

Páx. 22-24

M. Mar Santiago Arca

CEIP Emilia Pardo Bazán (A Coruña)

marsantiago@edu.xunta.es

"...un xardín... satisfai unha necesidade arraigada no máis profundo da natureza humana: a de transmitir, comunicar, deixar constancia para a posteridade de certos pensamentos e sentimentos".

Beruete, Santiago. (2016). *Jardinosofía. Una historia filosófica de los jardines*. Madrid: Editorial Turner.

Unha vez finalizado o seu período de adaptación á escola, 23 nenos/as comezaron a falar de como pensaban que tería que ser un xardín para que a xoaniña Juanita^[1] puidese dialogar e compartir reflexións cos seus amigos bichiños.

Para tomar as decisións máis acertadas seguiron a narración deste conto, coñeceron os personaxes e faláron das relacións que establecían entre eles antes de decidir que flor plantar e en que lugar facelo: *"Tania a araña vive nas rosas vermellas. Si, pero*

vai facer outra casa nos xasmíns; teñen que estar lonxe, non vai facer unha casa ao lado doutra".

As primeiras sementeiras fixéronas sen ter en conta o calendario de cultivo; así a espera para ver a súa floración supuxo un intenso adestramento de valores éticos como a paciencia e o traballo con esforzo: *"Un dos nosos traballos é sementar, poñer sementes para que nazan as flores e regar para que suban, para que medren"*.

Observando á natureza que os/as rodeaba, descubriron que moitos espazos do colexio estaban ocupados por bichiños ami-

[1] Sátiro, A. (2004). *La mariquita Juanita*. Barcelona: Editorial Octaedro.

gos de Juanita, foi entón cando se atoparon coa posibilidade de que chegasen a *"ter medo ás persoas, porque lles facemos dano"*.

Estas experiencias facían que as Habilidades de Pensamento chegasen tamén a outros momentos da vida escolar. Así, co conto de *"Conchi la cochinilla"*, descubriron a necesidade de elaborar normas que mellorasen a convivencia e acadar máis autonomía...

"Na clase xogamos cando imos aos Recantos. Se Conchi quere correr, non se pode, porque caen tódalas cousas e poden romper; e se salta, tamén. Xogamos amodiño para que non caian as cousas, nin partan. E falar baixinho, porque así non nos enganamos e para que os demais non se enganen".

Como tamén reflexionaban sobre os diálogos que establecían os personaxes en cada conto, foron xurdindo argumentacións propias e orixinais sobre temas como a elegancia (*"Cando a roupa está planchada e lavada e brillante e secada"*), a vida e a morte (*"O xardín está morto, porque non fala. Pero se hai plantas está vivo; antes non había margaridas, pero agora volven nacer"*) ou o consumismo (Juanita pode xogar no xardín sen xoguetes *"coa terra, ás agachadas, ao corro da pataca, ao alto pé, ao vexo-vexo, a correr, a pilla-pilla ou pode facer castellos de area"*).

Cando o xardín xa estivo creado, foron os sucesos medioambientais publicados nos xornais os que lles formularon preguntas coas que puideron sensibilizarse nestes temas dende a súa proximidade.

Así, cando no mes de outubro de 2017 os montes galegos arderon, dialogaron sobre a hipótese (Razoar hipoteticamente) de que pasaría se fose o seu xardín no que se prendese lume...

- *"Se hai lume morrerían tódolos seus amigos."*

- *Juanita poñeríase triste e cando deramos apagado o lume estaría morto Guillermo, ou a bolboreta."*

- *E morrerían as flores e non teríamos xardín"*.

... ou que poderían facer os bichos se as flores se queimasen (Buscar alternativas): *"Poderían cambiar de xardín. Pode que o colibrí colla unha póla e a coloque para que a araña non se queime"*. Seguimos este mesmo enfoque coas chuvias torrenciais, as alertas de vento e as xeadas.

Falaban tamén de cal sería o efecto visual no xardín despois destes sucesos, desenvolvendo Habilidades de Tradución tanto para levar as súas palabras a papel como para argumentar con que técnica artística quedaría mellor reflectido o acontecido. Dicían que o xardín queimado *"veríase negriño e marronciño e as flores quedarían dobradas, porque se queiman e logo morren"*.

Por iso debuxaron un xardín con cinza, con purpurina o xardín xeadado e con acuarelas as plantas dobradas polo vento, porque *"se moven co vento cara a un lado, cara a outro, cara a diante e cara a atrás"*, argumentando que este tipo de pintura augada se desliza coa mesma facilidade sobre unha folla de papel.

Os percorridos ata o xardín convertéronse nun hábito e necesitaron crear outro, dentro da aula, para os días que non po-

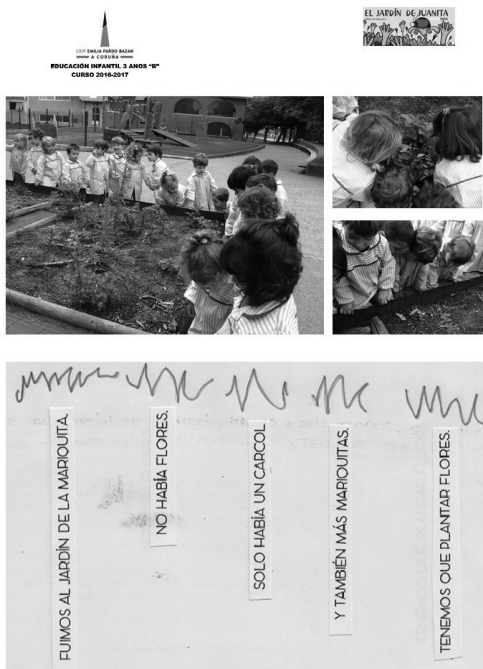
dían saír ao exterior. Distribuíron sobre unha alfombra de plástico as fotografías das plantas, colocándoas no mesmo lugar que ocupaban na realidade, e sobre ela fixeron desprazar o material de robótica seguindo as indicacións dun dado cos personaxes do conto: *"Tiramos un dado para ver que amigo de Juanita nos toca e dicímoslle a que planta ten que ir"*.

O retorno ao xardín despois destes tempos de espera axudoulles a decatarse de que non todo dependía deles/as, senón que os fenómenos atmosféricos tiñan tamén influencia sobre a natureza e, aínda que falaban con tristura dos días de chuvia, tamén vían os beneficios que supoñían para o xardín: *"Hoxe o xardín está moi bonito porque ten moitas flores. Choveu e choveu e por iso medraron"*.

É difícil compartir coas familias estas reflexións profundas e continuas que só podes escoitar cando acompañas os nenos e nenas nas visitas ao xardín. Por iso, documento tódalas decisións que toman e o diálogo que os/as conduce a elas, nun expediente. En 4º de Educación Infantil semella un diario e o grupo escribe (na fase de escritura na que se atopan) un texto consensuado e corrixido que conta o sucedido en cada visita.

Máis adiante, xunto ás producións persoais, a documentación está máis próxima a unha

explicación de como orientan a súa percepción mentres percorren os 200 metros que separan a parcela do aulario.

Orgullosos/as da súa capacidade para crear o xardín, pero tamén conscientes de que o gozo deste espazo é de/para todos/as, elaboraron conxuntamente un mapa moi sinxelo (que se mellora cada curso escolar) para indicar como chegar partindo do aulario e acompañaron dun pequeno texto explicando como colaborar no seu mantemento:

"É o camiño ao xardín de Juanita, para subir ao xardín e para baixar ao cole. Hai que ir polo camiño das liñas pasando polo cole, o de primaria, as pistas e o labirinto, e xa está. Podedes pasear polo camiño do medio; tamén nos podedes axudar a quitar as follas que están sucias, os paus e as pedras; podedes ver as flores, ulilas e regalas".

Sempre que remataba un curso tiñamos en mente a proposta de facer convivir cultivos ornamentais con hortalizas, ata que se atoparon coas cores das flores: *"As flores son moi bonitas porque son de calquera cor bonita, o negro tamén é bonito".*

Así cada semana, cando sentan dialogar no perímetro da parcela, fano sen unha folia de ruta previamente preparada xa que o xardín ofrécelles en cada visita novos descubrimentos. Saben que as súas decisións son o resultado das súas percepcións, das súas expectativas, das dificultades que atopan, dos seus erros e da súa capacidade para mellorar as súas habilidades comunicativas en busca de respostas. Deste xeito, un xardín creado pensando está tamén a converterse nun lugar onde se pensa. ■

- BALLESTEROS, XOSÉ. (2014). *Manual do bo paseante. Descripción en vinte puntos*. Pontevedra: Factoría K de libros.
 - BERUETE, SANTIAGO. (2016). *Jardinosofía. Una historia filosófica de los jardines*. Madrid: Editorial Turner.
 - SÁTIRO, ANGÉLICA. (2004). *Jugar a pensar con niños de 3 a 4 años. Guía para educadores*. Barcelona: Editorial Octaedro.
 - SÁTIRO, ANGÉLICA. (2004). *La mariquita Juanita*. Barcelona: Editorial Octaedro.
 - SÁTIRO, ANGÉLICA. (2017). *El jardín de Juanita*. Barcelona: Editorial Octaedro.
 - SÁTIRO, ANGÉLICA. (2018). *Ciudadanía creativa en el jardín de Juanita. El jardín como recurso para jugar a pensar y el pensamiento como recurso para reconectar con la naturaleza*. Barcelona: Editorial Octaedro.
 - SBERTROSSELLÓ, CATI e MAITE (2017). *La mirada de la libélula. Una visión sobre la Educación Artística*. Illes Balears: Dissetediciones.
- Fontes electrónicas:**
- SÁTIRO, ANGÉLICA. (versión 2017-18). *El jardín de Juanita. Un espacio ambiental ético-estético para ser creado con lxs niñxs*, http://filosofiaparaninos.org/wpcontent/uploads/2018/01/BOLETIN_Monografico-Jardin.pdf. Data de consulta: 07/xuño/2018
 - <https://www.facebook.com/eljardindejuanita/>